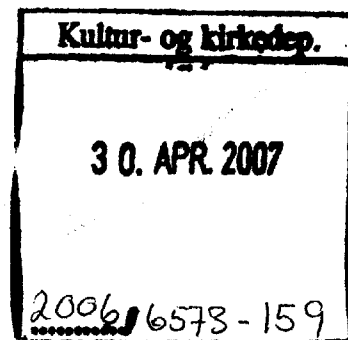

Offentlig utvalg for blindeskrift, OUB
Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek, NLB
Besøksadresse: Observatorieggt. 1 B
Postadresse: Postboks 2764 Solli
0204 OSLO
Tlf. 22 06 88 71
Mobil 928 04 617
Faks 22 06 88 88
E-post: liv.kristin@nlb.no

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep

0030 Oslo

Oslo, 27. april 2007

Høringsuttalelse til "Bibliotekreform 2014"

Offentlig utvalg for blindeskrift vil, selv om vi ikke direkte er invitert til det, komme med merknader og innspill når det gjelder punktene 5.9 og 8.6 i "Bibliotekreform 2014. Del II Norgesbiblioteket - nettverk for kunnskap og kultur".

Offentlig utvalg for blindeskrift (OUB) ble opprettet av det daværende Kulturdepartementet i 1995 for å standardisere norsk punktskrift og initiere punktskriftfremmende tiltak. Utvalgets medlemmer er oppnevnt av departementet, og er hentet fra både bruker- og produksjonsmiljøene. Vi føler oss derfor berettiget til å gi en faglig vurdering av den utvikling som er skissert i de nevnte punkter.

EN ØNSKET UTVIKLING?

Når vi leser punktene 5.9 og 8.6, får vi et inntrykk av at produksjon av punktskrift trykket på papir er noe man vil gå bort fra til fordel for digital tilgjengelig tekst som kan leses som punktskrift på en leselist eller som syntetisk tale: "NLB (i.e. Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek) vurderer å gå over til å trykke blindeskrift på bestilling, dvs. å slutte å produsere fysiske eksemplarer som hylleware. NLB ønsker å kunne tilby e-bøker som alternativ til trykt blindeskrift, ut fra samme grunnlag. Slike bøker kan leses både ved hjelp av syntetisk tale og ved bruk av PC med leselist." (5.9.1). "Overgangen fra punktskrift i papirformat til for eksempel DAISY lydbokformat og e-bøker lesbare på leselist er eksempler på en utvikling som slike sikringstiltak bør ta høyde for." (8.6.2).

Den utvikling som skisseres i de nevnte sitater, synes mer styrt av hensynet til produksjonstekniske løsninger enn av punktskriftlesernes behov for tjenlige produkter. Det er med bakgrunn i dette grunnlag for først å se nærmere på hvilke faglige fordeler og ulemper de to framstillingsformene samt syntetisk tale har.

Punktskrift på papir versus punktskrift på leselist og syntetisk tale

Et papir har to dimensjoner: lengde og bredde. Når flere ark samles i en bok, får man også i en viss forstand den tredje dimensjonen, høyde. I en bok kan man orientere seg uten å bruke tekniske hjelpemidler. Når man åpner en bok, har man umiddelbar tilgang til et nokså stort felt: to sider. En seende foran dataskjermen har umiddelbar tilgang til et noe mindre felt: et skjermbilde.

Lydmediet er endimensjonalt, det er som en streng eller en linje. Når man setter i gang et lydbånd eller en DAISY-spiller, har man bare umiddelbar tilgang til ett punkt på linjen. Stort bedre er det ikke når man leser punktskrift foran en pc. Dagens leselister for punktskrift har bare én linje, så man får ikke med seg den loddrette dimensjonen. Skal man f.eks. lese en tabell, får man bare opp én linje om gangen. Går man en linje ned, må man huske hva som sto på linjen over for å beholde oversikten. Hvis man f.eks. i opplæringen av blinde barn gir avkall på den todimensjonaliteten som skrift på papir representerer, gir man avkall på et viktig pedagogisk virkemiddel for å øve opp romfølelsen og forståelsen av omverdenen.

Lydmediet egner seg til fortløpende lesing av tekst for å få med seg *innholdet*. Men hvis også *oppstillingen* av stoffet og *layouten* er viktig, er den todimensjonale presentasjonen som skrift på papir gir, uunnværlig.

Søkemulighetene man har på en datamaskin eller i en DAISY-bok, gjør det mulig å forflytte seg raskere enn ved å bla i en papirbok - forutsatt at man vet hva man skal søke på. Men hvis man vil skaffe seg oversikt over hvor lange kapitlene og avsnittene i en bok er, slik man kan ved å bla i den, hjelper søkefunksjonene lite. Ved å bla i en bok kan man lett finne ut om man rekker å lese et kapittel på den tiden man har til rådighet. Det kan man ikke med dagens teknologi ved å lese på leselist eller ved å høre innlest eller syntetisk tale.

En annen stor fordel med punktskrift på papir er at man ikke er avhengig av tekniske hjelpemidler for å få tilgang til den. Man kan lese like godt om DAISY-spilleren eller datamaskinen er til reparasjon, og om man ikke har tilgang til lysnett eller batteri.

Også for seende har datateknologien tilsynelatende gjort papiret overflødig, men bare tilsynelatende. Det har vel aldri vært produsert så mange papirutskrifter som etter at "det papirløse kontor" ble mulig. Ingen snakker om en utvikling bort fra håndskrift på papir og til skrift bare på dataskjerm for seende. De gir ikke avkall på papir og blyant fordi om pc'en er blitt alminnelig. Det er like absurd at blinde skulle gi avkall på punktskrift på papir fordi om de har mulighet for å lese foran en pc eller en DAISY-spiller.

DAGENS PRODUKSJONSMILJØ FOR PUNKTSKRIFT

I dag finnes det to private trykkerier som masseproduserer punktskrift på papir ved hjelp av plater og trykkmaskiner (faste aviser, tidsskrifter og mer sporadiske utredninger og andre oppdrag). I tillegg er det to statlige kompetansesentre for blinde samt NLB som produserer bøker og spesialoppdrag ved hjelp av punktskriftsprintere.

Finansieringen av produksjonen ved disse fem institusjonene er svært forskjellig:

- Norges Blindforbunds trykkeri (i Bergen) får et statlig tilskudd til sin faste produksjon og for å sikre at det finnes et produksjonsmiljø for punktskrift på papir i det offentlige rom. Sporadiske/eksterne kunder faktureres per oppdrag.
- Designtrykkeriet AS (i Bergen) er en arbeidsmarkedsbedrift som har trykking av punktskrift på papir som ett av mange tilbud til sine kunder. Trykkingen her betales av kunden per oppdrag.

- Kompetansesentrene Huseby (i Oslo) og Tambartun (på Melhus) produserer primært læremidler i punktskrift på papir til skoleverket. Dette finansieres av staten. Sporadiske/eksterne kunder faktureres per oppdrag.

- Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) produserer litteratur og pensum-/faglitteratur som punktskrift på papir - i tillegg til lyd- og e-bøker. Hele driften finansieres over statsbudsjettet. I tillegg tas eksterne oppdrag som faktureres per oppdrag.

FRAMTIDIG PRODUKSJONSMILJØ FOR PUNKTSKRIFT

OUB registrerer at punkt 8.6 i rapporten inneholder både en omtale av dagens situasjon og en vurdering av dagens ordning. Der er det mye å bli forundret over. Men grunnen til vår undring kan være at de som har skrevet rapporten, har hatt et for snevert informasjonsgrunnlag å bygge på. Dersom en rapportleverandør likevel vil bli tatt seriøst, burde den i det minste sørget for at ren avskrift av navn fra søknader/årsrapporter var korrekte. Det er ikke alle her. I over 50 år har "Døvblindes ukeblad" kommet ukentlig i punktskrift på papir til sine lesere. I like mange år har dette bladet vært omtalt i søknader og årsrapporter. Like fullt omtales bladet i rapporten som "Døvblindes Ukeavis". At rapportskriverne heller ikke har fått med seg at "Vi Blinde" for lengst har skiftet navn til "Vårt Syn", svekker inntrykket av rapportskriverens kompetanse på dette området.

Under vurderingen av dagens ordning står det så å lese:

"Tilskuddet til Punktskriftrykkeriet sikrer at det er et produksjonsmiljø innen dette feltet som kan ta oppdrag fra privat og offentlig sektor, slik at det for eksempel er mulig å produsere punktskrift-versjoner av valglister og andre offentlige publikasjoner innen landets grenser. Alt dette er viktige bidrag til å nå målene i Regjeringens handlingsplan for nedbygging av barrierer for personer med nedsatt funksjonsevne."

Så langt er alt vel å bra. Men så kommer et avsnitt vi tidligere har sitert fra, men som vi her må gå nærmere inn på:

"Slike sikringsmidler bidrar derimot ikke nødvendigvis til en videreutvikling av disse tjenestene eller tiltakene. Overgangen fra punktskrift i papirformat til for eksempel DAISY lydbokformat og e-bøker lesbare på leselist er eksempler på en utvikling som slike sikringstiltak bør ta høyde for. Utfordringen ligger i å kunne kombinere sikring med en videreutvikling. Økt vekt på videreutvikling av tjenestene vil kreve at forvaltningen av tilskuddsordningen legges til et relevant

kompetansemiljø. Når det gjelder tilskudd til produksjon og drift knyttet til tilbud til blinde og synshemmede, er Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) et slikt kompetansemiljø. Tilskuddsordningen kan overføres til NLB, samtidig som det gis muligheter for en mer dialogbasert forvaltning av tilskuddsordningen."

Som vi nevnte i vårt forrige avsnitt om dagens produksjonsmiljøer, er det fem produksjonsenheter av punktskrift på papir, hvorav fire får direkte statsstøtte til et slikt formål. Ut fra vår kunnskap besitter de fleste av disse fem direkte eller indirekte meget høy kompetanse på produksjon av punktskrift på papir. Enn så lenge finnes en slik høy kompetanse også i NLB. Men på sikt er det grunn til å reise tvil om de vil kunne opprettholde den.

Likefullt blir NLB i det ovennevnte sitat ikke bare omtalt som et "relevant kompetansemiljø" for slik produksjon. Det foreslås sågar at "Tilskuddsordningen kan overføres til NLB, samtidig som det gis muligheter for en mer dialogbasert forvaltning av tilskuddsordningen."

Med den erfaring vi har fra andre "miljøer", er vi fullstendig klar over hva som ligger i en slik formulering: NLB ønsker å overta forvaltningen av de statlige midlene til produksjon av blindeskrift på papir, slik at andre produksjonsmiljøer må forhandle med dem om hvor mye de skal få. Resten vil NLB beholde.

Når det i tillegg argumenteres med at "Utfordringen ligger i å kunne kombinere sikring med en videreutvikling", synes vi å være tilbake til utgangspunktet, nemlig den såkalte "overgangen fra punktskrift på papirformat til for eksempel DAISY lydbokformat og e-bøker lesbare på leselist".

OUB vil på det sterkeste fraråde at forvaltningen av de statlige bevilgningene til produksjon av punktskrift på papir legges til Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB). Den institusjonen er bare en av fem slike, og synes nå bevisst å ville redusere sin produksjon på dette området. OUB synes ikke NLBs "alternative" løsninger er gode nok for punktskriftleserne. Derfor bør dagens ordning med fordeling av midler direkte til Norges Blindforbunds Trykkeri fra ABM-Utvikling opprettholdes.

Når det gjelder den omtalte "produksjonsstøtte" til dagsavisen Punktnytt og Døvblindes ukeblad, omfatter den langt mer enn tilskudd til produksjon av disse produktene i punktskrift, og bør derfor holdes utenfor temaet "punktskriftsproduksjon".

KONKLUSJON

NLB bør pålegges å fortsette produksjonen i punktskrift på papir - også av utgitte fulltekst e-bøker.

Det bekymrer oss at NLB nå synes å være på full fart bort fra sitt opprinnelige formål, før staten overtok, nemlig å være et punktskriftsbibliotek. Ny teknologi og nye muligheter skaper ikke i seg selv en utvikling til det bedre for dem som er avhengig av punktskrift. Det håper vi å ha synliggjort i denne uttalelsen.

TIL SLUTT: EN RAPPORT TIL BESVÆR

For de punktskriftlesende medlemmene av OUB var rapporten "Bibliotekreform 2014" i utgangspunktet uleselig. Den forelå nemlig bare som trykt hefte i svartskrift eller som pdf-fil på internett. Ingen av disse utgavene er leselige, selv ikke med leselist, i punktskrift. Derfor har vår tilgang til denne rapporten vært avhengig av at andre kolleger har skannet utdrag av den til tjenlig format. Dersom man skulle "nådd målet i Regjeringens handlingsplan for nedbygging av barrierer for personer med nedsatt funksjonsevne", måtte den vært trykket i punktskrift på papir.

Offentlig utvalg for blindeskrift

Otto Prytz, leder

Liv Kristin Saur, sekretær

